

IN MEMORIAM
VALER MOGA (1954-2025)

La 23 februarie 2025 se stingea din viață conf. univ. dr. habil. Valer Moga, după mai multe luni în care s-a luptat cu dârzenie împotriva unei boli perfide și imprevizibile. Familia, colegii de breaslă, studenții, în fond cei mai apropiați oameni ai domnului profesor, i-au fost alături, în diverse forme, până la sfârșit. Nu a fost vorba doar de o firească empatie, ci de o luptă împotriva unei mari nedreptăți. Se lupta pentru viață un om care trecuse, nu cu mult timp înainte, prin chinul pierderii unor oameni apropiați, un om care se afla în deplina maturitate intelectuală a carierei sale, un om care prin capacitatea sa de muncă, de-a dreptul de invidiat, încă mai avea atât de multe lucruri de oferit lumii academice, iar nu în ultimul rând, un om care îi îmbogățea sufletește pe toți cei din jurul său prin tot ceea ce reprezenta: noblețe, erudiție, integritate, umor rafinat, amabilitate, lupta pentru adevăr și dreptate. Cu toții suntem egali în fața morții. Din păcate, aceasta este singura dreptate pe care macabru o cunoaște, aplicând-o cu o rigiditate adesea revoltătoare pentru cei care îi rămân doar martori. Orice moarte este așadar prematură, indiferent de vârstă, precum însuși domnul profesor a spus în mai multe rânduri.

Valer Moga s-a născut la 21 octombrie 1954 la Ocna Sibiului. Orașul care însă avea să-i marcheze profund viața și cariera a fost Alba Iulia, locul de care s-a legat definitiv și care, în timp, a devenit un punct de referință pentru parcursul său profesional. Aici a trecut prin băncile Liceului „Horea, Cloșca și Crișan”, înainte de a porni spre Cluj-Napoca, unde Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai” i-a deschis orizonturile, pregătindu-l pentru drumul său în lumea academică. Absolvind în 1978, a fost repartizat în același an la Liceul Teoretic din Jibou, unde a predat istorie timp de doi ani, preluând totodată și atribuții de diriginte. Începând cu 1980, devine muzeograf la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, unde va ajunge, în 1993, cercetător principal III, dar și lector asociat al tinerei universități din Alba Iulia. Pe parcursul colaborării noastre, domnul profesor mi-a vorbit întotdeauna cu

mare drag despre activitatea sa din muzeu, relatându-mi atât informații cu valoare istoriografică¹, relevante pentru cercetare, cât și momente cu o puternică încărcătură emoțională. Fiind un simpatizant al monarhiei, a fost puternic impresionat de momentul în care regele Mihai, vizitând muzeul din Alba Iulia în 1997, a izbucnit în lacrimi, văzând grija pe care muzeografiile au avut-o pentru jucăriile sale din copilărie, dar și pentru alte obiecte cu valoare istorică, printre care și Cartea de Aur a Serbărilor Unirii, unde se află semnătura sa de copil din 1929.

Pasul spre Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia s-a definitivat în 1995, când a devenit lector titular al Catedrei de Istorie, acolo unde a predat cursuri de istorie contemporană a României și de istorie contemporană universală. În 2002 susține teza de doctorat, intitulată *Astra și societatea 1918-1930*² și obține diploma de doctor în Istorie în cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Ulterior, începând cu 2004, devine conferențiar titular în cadrul Catedrei de Istorie a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. Aici a activat ca membru de redacție și referent științific esențial în cadrul revistelor *Buletinul Cercurilor Științifice Studențești*, *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, dar și *Apulum. Acta Musei Apulensis* (care aparține Muzeului Național al Unirii). De asemenea, a preluat funcția de director al Editurii Aeternitas în perioada 2006-2008, dar și de șef al Catedrei de Istorie, care, în timpul mandatului său din perioada 2008-2012, și-a schimbat titulatura în Departamentul de Istorie, Arheologie și Muzeologie. Începând cu 10 iunie 2015, a deținut atestatul de abilitare, precum și calitatea de conducător de doctorat, activând în cadrul Școlii Doctorale de Istorie (unde a îndeplinit și funcția de director în perioada 2016-2021) din cadrul Universității „1 Decembrie 1918”. Printre cursurile sale, a predat cu o deosebită dăruință *Istoria României în secolul XX*, pe care o stăpânea cu o erudiție exemplară și o prezenta cu priceperea unui orator înnăscut, astfel încât studenții erau de-a dreptul captivați. Promoția anului 2019, în care mă regăsesc și eu, a fost ultima care a avut privilegiul să audieze un curs al domnului profesor la nivel de licență, fapt care s-a întâmplat cu ocazia cursului festiv din 14 iunie 2019, unde a vorbit despre victimele politice ale regimului comunist.

Pe lângă predare, Valer Moga a coordonat zeci de lucrări de licență, disertație și, mai ales, teze de doctorat. Relația de mentorat avea adesea ceva din grija părintească. Deținând o experiență atât de vastă și o personalitate deosebit de echilibrată, știa exact unde și ce să calibreze. Lăuda și critica deopotrivă, dar întotdeauna cu pertință, amabilitate și fermitate; întocmai ingredientele esențiale unui feedback productiv. Dincolo de preocupările istorice, domnul profesor acorda o mare atenție limbii și literaturii române, implicit și stilului de scriere. Pe cât de mult încuraja gândirea critică și îndrăzneala de a veni cu interpretări noi în istoriografie³, pe atât de atent era cu privire la tehnoredactarea textului. Atât colegii, cât și studenții și doctoranzii domnului profesor pot confirma că Valer Moga avea o măiestrie deosebită a limbii române. În mâinile sale, chiar și textele care păreau deja bine

---

¹ Informații care au avut în vedere ascunderea unor portrete regale pentru a nu fi preluate de autoritățile comuniste, dar și cu privire la absurdul sistemului de cenzură din timpul regimului Nicolae Ceaușescu. De pildă, Ion Ardeleanu îi refuza publicarea unui articol doar pentru că Iuliu Maniu apărea menționat de prea multe ori. Găsind înlocuiri care să nu schimbe sensul frazelor, Valer Moga a primit acordul de publicare.

² Teză publicată ulterior la Presa Universitară Clujeană, în 2003.

³ Evident, dacă erau bine argumentate. Domnul profesor m-a îndemnat să nu mă autocenzurez, întrebându-mă retoric, după ce mi-a analizat sursele și interpretările: „Dacă nu la tinerete, atunci când să mai fii atât de curajos?”.

articulate își găseau un nivel superior de claritate și rigoare. Pe parcursul celor șapte ani în care am fost sub coordonarea domnului profesor, am încercat să-mi însușesc cât mai multe dintre sfaturile primite, fixându-mi drept scop cel puțin o „pagină perfectă”, care să treacă de corectură fără să aibă nicio intervenție. Am reușit abia în urmă cu doi ani, fiind un moment de rară satisfacție. Arareori am avut ocazia să simt o evoluție atât de fluidă în toate aspectele care țin de cercetarea, redactarea și înțelegerea istoriei. Toate exagerările erau temperate, toate căile greșite erau blocate imediat, toate aspectele pozitive erau apreciate. Sub coordonarea lui Valer Moga nu te simțea nici prea „ținut sub aripă”, nici prea menajat; era echilibrul perfect rezultat din exigența sa intelectuală îmbinată cu respectul pe care îl avea față de studentul aflat în formare.

Preocupările sale de cercetare au abordat istoria culturală a perioadei interbelice, istoria și istoriografia unirii Transilvaniei cu România, dar și istoria monarhiei în România, acordând o atenție sporită încoronării din 15 octombrie 1922. Printre cele mai importante publicații se pot enumera, în ordine cronologică: Valer Moga, Sorin Arhire (ed.), *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică. Contribuții bibliografice și istoriografice*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2007; Valer Moga, *Națiunea în discursul politic românesc din Transilvania anulului 1918*, în Valer Moga, Sorin Arhire (ed.), *Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2009, p. 31-111; Valer Moga, *De la patriotismul dinastic la România Mare. Bisericile românești din Transilvania în tumultul politic al anilor 1914-1918*, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 15/2, 2011, p. 347-368; Daniel Dumitran, Valer Moga (ed.), *Economy and Society in Central and Eastern Europe. Territory, Population, Consumption. Papers of the International Conference Held in Alba Iulia, April 25th - 27th, 2013*, Viena, Berlin, LIT Verlag, 2013; Daniel Dumitran, Ana Dumitran, Valer Moga, *Mărturii tăcute. Situația patrimoniului arhitectural într-o comunitate multiethnică: Alba Iulia*, Alba Iulia, Altip, 2013; Valer Moga et alii, *Alba Iulia. Memoria urbis*, Cluj-Napoca, Mega, 2018; Valer Moga, *Încoronarea regelui Ferdinand la Alba Iulia. 15 octombrie 1922 - 15 octombrie 2022*, Alba Iulia, Cluj-Napoca, Cognitiv, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2022. De asemenea, Valer Moga s-a preocupat și de traducerea unor lucrări scrise de autori străini, precum *Destin de la Roumanie (1918-1954)* a lui Henri Prost. Ediția în limba română a apărut cu titlul *Destinul României (1918-1954)*, trad. Valer Moga, Valeria Pioraş, București, Compania, 2006.

Drept o recunoaștere și o încununare a întregului său parcurs academic, Valer Moga a primit, în 2023, Premiul „A. D. Xenopol” al Academiei Române, pentru deja menționata lucrare *Astra și societatea 1918-1930*.

În ultimii ani s-a preocupat de studierea orașului Alba Iulia, cu predilecție tratând despre românizarea orașului în perioada interbelică, dar și despre urbanizarea sa. Un articol esențial este Valer Moga, *Românizarea orașelor din Transilvania după 1918. Studiu de caz: Alba Iulia*, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 24/1, 2020, p. 79-127. În fapt, domnul profesor începuse un proiect de reconstituire detaliată a orașului în perioada interbelică, acest articol fiind doar o parte a cercetării derulate. În timp, a strâns nenumărate surse arhivistice, ziare, interviuri, registre și bibliografie, astfel încât putea să facă o adevărată monografie, tratând evenimente, personalități, minorități, edificii și procesul de urbanizare din oraș. În ultimii ani, de fiecare dată când îl apelam pe domnul profesor, de cele mai multe ori îl găseam la

In memoriam

arhivele din Alba Iulia, ceea ce face pierderea sa cu atât mai dureroasă. A cercetat până la final, precum un istoric desăvârșit; a îndrumat până la final, precum un mentor fără de cusur.

Din perspectiva faptului că întotdeauna pare că este suficient timp pentru a ne împărtăși gândurile și admirația față de unii oameni (cu toate că niciodată nu este așa), vorbesc în numele multor colegi, foști elevi, studenți, doctoranzi și oameni dintre cei mai apropiați domnului profesor când spun că au rămas, și în acest caz, mult prea multe vorbe nespuse și la fel de multe aprecieri pe care simțeam să le spunem, dar poate nu știam când și cum să le manifestăm în fața domnului profesor. Deși îmi atrăgea adesea atenția să nu-i ofer mulțumiri, de data aceasta nu voi mai putea asculta. În numele tuturor celor care au avut privilegiul să vă cunoască, vă mulțumim, domnule profesor. Ne-ați lăsat mai buni decât ne-ați găsit; fie profesional, fie sufletește, fie în ambele moduri.

Așa cum și prin dumnealui au continuat să viețuiască în diverse forme mentorii săi, domnul profesor Valer Moga continuă să trăiască prin moștenirea sa științifică, prin amintirile noastre, dar și prin ceea ce noi înșine transmitem mai departe, plecând de la îndemnurile sale și de la tot ceea ce a îmbunătățit în noi, cu atât de multă eleganță, răbdare și erudiție.

Robert-Simion LUCA*

---

* Școala Gimnazială „Vasile Goldiș” Alba Iulia, România; e-mail: lucar1945@yahoo.com.